

Omraade som paa alle andre føre til, at Samfundet blev givet de vildeste Eidenffaber i Vold. Men jeg er paa den anden Side aldeles vis paa, at det er umuligt ved udvortes Foranstaltninger at afværge en saadan Lantegangens Udbredelse i Folket, og at det ikke blot er umuligt, men at det ogsaa vilde være, urigtigt paa denne Maade at værne om Troen paa en personlig Gud. Staten kan, hvormeget den end anstrænger sig derfor, ikke sikke sig, at dens Borgere have Troen paa en personlig Gud. Det Høieste, den kan naae, naar den stiller saadanne Fordringer op, er, at den kan udelukke alle de ærlige Folk, der ville være deres Mening bekendt, medens den paa ingen Maade kan udelukke Hyklerne eller de Skamløse. Men derved vil Staten ikke vinde Noget, den maa hellere give fuld Frihed og saa lade Sandheden selv bane sig Vej og lade høiere Magter raade for, hvilken Landsretning der skal blive den herskende i Folket. Naar Staten kræver Ed, tror jeg ikke, man kan sige, saaledes som der er blevet sagt, at den afslægger en Trosbekjendelse. Den søger kun at binde Borgerne ved det, som for dem er det Høieste og Selligste, og den stiller sig derfor forskjellig til de Forskjellige. Den lader de Christne sværge ved de Christnes Gud og Jøderne ved Jødernes Gud, og havde vi Muhamedanere og Hedninger her i Landet, der havde en personlig Gud, maatte Staten lade dem sværge ved denne, thi Eden havde ellers ingen Betydning for dem, og det er dog det, hvorpaa det kommer an, om Paataaldelsen har nogen Betydning for den, der sværger. Det er hans Tro, det gjælder om, og ikke om Dommerens eller Statens Tro, hvis man overhovedet kan tale om en Tro hos Staten. Men hvis det er Tilfælde, saa forekommer det mig aabenbart, at Staten ikke kan kræve Ed ved en personlig Gud af Folk, der fattes denne Tro, og som vedkjende sig det. Derved vilde den, som det allerede er fremhævet fra anden Side, aldeles ikke opnaa nogen Garant. Naar disse Folk saa alligevel skulde nyde fulde borgerlige Rettigheder, maa vi nødvendigvis finde en Form, hvorunder de kunne komme til at give den høieste, høitideligste Forsikkring, som Lovgivningen kan kræve. Enten man saa vil kalde det en Ed eller kun en høitidelig Forsikkring, er i mine Dine ikke Hovedsagen, Hovedsagen er, at man ikke kan binde et Menneffe ved Noget, som han ikke selv tror paa, og at man maa binde Fritænkere, som alle andre Menneffer ved det Høieste, de tro paa. Derfor forekommer det mig, at man overfor Fritænkere, som helt negte en personlig Gud, maa nøies med en Erklæring paa Veri og Samvittighed og saa knytte den samme borgerlige Straf til et Brud paa den som den, der er knyttet til Mened. Jeg skal villig indrømme den høitærede Minister, at overfor de Fritænkere, som han kaldte de brutale, og som det forresten forekommer mig, at man lige-

saavel kan finde blandt de saakaldte danneede som blandt de saakaldte udanneede Folk, overfor saadanne brutale Fritænkere eller rene Materialister vil en saadan Forsikkring maaste ikke have ret Meget at betyde; men vi maa ogsaa erindre, at Eden for saadanne Folk heller Intet har at betyde, og naar man saa har Valget derimellem, er det aabenbart bedre, at Formen bliver saa sand som mulig, end at, foruden hvad der ellers kan være galt deri, den Form, hvori Forsikringen afgives, er fuldstændigt usand. Den ærede Minister mente, at det vilde være en storartet Inkonsekvents at kræve Ed af Christne og Jøder og lade Fritænkterne slippe med en almindelig Forsikkring, og det kan nok være, men denne Inkonsekvents vilde just ikke, saavidt jeg kan se, være paa Statens Side, det vilde være Livet selv, der vilde føre den med sig, det vilde være de forskjellige religiøse Standpunkter, der vilde føre til denne Inkonsekvents. Det vilde være fuldstændigt konsekvent af Staten at søge at binde de Enkelte ved det, der for dem var det Høieste, og det maatte i saa Tilfælde blive noget Forskjelligt for de Forskjellige. Fra et rent theoretisk Standpunkt — som det, hvorpaa det ærede Medlem for Langeland (Brandes) stillede sig igaar, og som det, hvorpaa det ærede Medlem for Kjøbenhavns Amts 4de Valgkreds (Hørup) ogsaa nylig stillede sig — kan jeg godt forstaa, at man hellere vil have en fuldstændig Ophævelse af al religiøs Ed, og der kan ogsaa være noget Aftalende deri, set fra andre Synspunkter, naar disse da ere tilstrækkelig theoretiske. Der kan være dem, der ville sige — og jeg har hørt det sige fra troende Side —, at en almindelig høitidelig Forsikkring jo dog altid vilde have den samme Betydning som Eden. For den virkelig Troende vilde det have den samme Betydning, enten han udtrykkelig paakaldte Gud eller ei, og for den virkelig bevidste Bantro vilde det ogsaa have den samme Betydning. Men jeg tror, det er at se for theoretisk paa Sagen. Folket, det danske Folk idetmindste, bestaar ikke af saadanne to skarpt afsondrede Leire, den ene bestaaende af levende bevidste Troende, og den anden bestaaende af bevidste Bantro. Var det saaledes, ja saa kunde jeg fuldt forstaa denne Lantegang; men vi skulle huske, at en stor Del, vistnok den største Del af vort Folk, staa saaledes, at de ikke have nogen hjertelig, levende, bevidst Tro, men at de heller ikke ere Bantro, at de staa i et Uerdybdighedsforhold til det Guddommelige, og at de derfor, naar de stilles ligeoverfor dette, kunne manes til at tale mere sandt, end de maaste vilde gjøre under andre Forhold. Det er vist en fuldkommen rigtig og meget almindelig Erfaring, som det ærede Medlem for Sors Amts 2den Valgkreds (Alberti) udtalte, at han og alle andre Sagførere stadig gjøre, at der er mange Menneffer, som, naar de stilles overfor en Edsaffæggelse og mindes om det Guddommelige, drives til at tale Sandhed, fordi de